

Örebro 2021-05-19

YTTRANDE

Dnr 2021-03/AG/JH

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Handläggare: Anna Gabrielsson

Fler barn i förskolan – för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67)

Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning, DHB, är en föräldraorganisation som startade 1949 och aktivt arbetar för att våra målgrupper ska vara delaktiga, jämlika samt ha inflytande i ett tillgängligt samhälle. Även barn med ytterligare funktionsnedsättningar är en viktig grupp inom vår organisation. Grunden för våra ställningstaganden är våra samlade erfarenheter i förbundet. Viktiga dokument för vårt arbete är *Barnkonventionen* och *FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Vårt arbete utgår även från Sveriges språklag, som ger svenskt teckenspråk ställning motsvarande de nationella minoritetsspråken.

Sammanfattning

Riksförbundet DHB välkomnar en utredning som ser över ett det allvarliga i att många barn inte deltar i förskolans verksamhet. Dessvärre saknar vi ett funktionshinderperspektiv i utredningen. Kartläggningar och utredningar bygger på befintlig statistik, och där saknas det

underlag för barn med funktionsnedsättning. Vårt förbund saknar ett resonemang om hur barn med funktionsnedsättning som av olika skäl inte kommer till förskolan ska få stöd i sin språkutveckling.

Att barn med funktionsnedsättning saknas i statistiken är en förutsättning som vårt förbund menar påverkar hela uppdraget och det är beklagligt.

Riksförbundet DHB är positivt till förslaget att kommuner ska informera vårdnadshavare om förskolan genom uppsökande verksamhet. Vi bedömer att det med hembesök bör finnas relativt goda möjligheter att fånga upp barn med funktionsnedsättning och därmed kunna stötta barnet och familjen utifrån barnets bästa.

Riksförbundet DHB ställer sig inte bakom förslaget om obligatorisk förskola för alla barn från 5 år. Vi instämmer med utredningen om att förskolan är en viktig grund för fortsatt lärande och att det därför är viktigt att alla barn deltar i förskoleverksamheten. Emellertid är steget till att införa en obligatorisk förskola för alla barn från 5 år måhända väl stort.

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till förslaget att förlänga Läslyftet, men vill inte att det ska begränsas till vissa förskolor. Vi menar att det finns ett behov av att Läslyftet kommer alla förskolor till del.

6 Barn som inte deltar i förskolan – statistik och analys

6.6.1 Skolverkets analys

Det har i detta uppdrag varit viktigt att det har funnits underlag, och Skolverket har med stöd av statistik från deltagande i förskolan 2016 kunnat visa att närvaron är lägre bl.a hos barn med utländsk bakgrund, barn till lågutbildade vårdnadshavare och barn till vårdnadshavare som inte förvärvsarbetar. Det Skolverket inte kunde visa var hur många av dessa barn som har en funktionsnedsättning, och det eftersom det saknas statistik över dessa barn. Det är högst sannolikt att det bland de barn som Skolverket kunde se i sin statistik även fanns barn med funktionsnedsättning, men vi vet inte. Det är en förutsättning som vårt förbund menar påverkar hela uppdraget och det är beklagligt att barn med funktionsnedsättning inte finns i statistiken.

Skolverkets kartläggning har analyserat vilka faktorer som har störst samband med att vårdnadshavare inte skriver in sina barn i förskola eller pedagogisk omsorg, om hänsyn tas till andra faktorer som kan påverka risken att barnen inte är inskrivna i förskolan. En faktor som inte finns med är om barnet har en funktionsnedsättning, något vi bedömer hade varit värdefullt att veta.

6.6.3 Andra faktorer

Bilden av varför barn inte skrivs in och kommer till förskolan är mångfacetterad. Det är uppenbart att det inte finns något enkelt svar. Både Arbetsmarknadsdepartementet och SKR har tittat på frågan. Ofta har utrikes födda vårdnadshavare liten eller ingen erfarenhet av

förskolan. För det okända är vi ofta avvaktande och i det här fallet kan det innebära att barnen inte deltar i förskolans verksamhet. För barnen

I undersökningen som gjorde på uppdrag av Arbetsmarknadsdepartementet 2014 om barns låga närvaro i förskolan i socialt utsatta områden ansågs skälen bl.a vara att det finns vårdnadshavare som väljer bort förskolan på grund av bristande kunskap om och insyn i verksamheten, men det fanns även vårdnadshavare som inte vill att barnen skulle gå i förskolan av oro för att barnen ska tvingas in i svenska traditioner eller att deras religion inte ska respekteras.

Enligt SKR:s rapport från 2019 om öppna förskolan kan dessutom vårdnadshavare som sedan tidigare har en misstro mot myndigheter uppfatta förskolan som en möjlig plattform där myndigheter kan komma att omhänderta barnen.

Övriga faktorer som nämndes i båda underlagen var ekonomiska incitament för att ha barnen hemma, att vårdnadshavarna lever isolerat med sina barn eller att vårdnadshavarna mår så dåligt att de inte förmådde ta kontakt med förskolan för sina barn.

Om det skulle kunna finnas skäl till att hålla barn med funktionsnedsättning hemma vet vi inte eftersom det är en faktor som varken finns med i Arbetsmarknadsdepartementets undersökning eller i SKR:s rapport.

6.7 Sammanfattande analys

Det finns både i Sverige och internationellt en bred enighet i att förskolan har stor betydelse för barns utveckling¹. Enligt utredningen finns flera studier som visar att barn som har gått i förskola har bättre språkliga färdigheter än andra barn. Förskolans arbete med språkutveckling är viktigt för alla barn, men enligt utredningen har det störst betydelse har det för barn som har ett annat modersmål än svenska. I detta sammanhang skulle vårt förbund vilja uppmärksamma vikten av språkutveckling för barn med dövhet, hörselskada, språkstörning och flerfunktionsnedsättning. Här saknar vi ett språkperspektiv där barn ges rätt till en språkutveckling på sina egna villkor. Det kan vara teckenspråk, tecken till stöd eller bildsystem.

Utredningen saknar tyvärr funktionshinderperspektiv. Bland de barn som utredningen riktar sig till finns sannolikt de som har en eller flera funktionsnedsättningar och det finns en risk att de blir dubbelt utsatta i sin sociala och språkliga utveckling. De både behöver och har rätt till adekvat stöd i sin språkutveckling. Vårt förbund saknar ett resonemang om hur barn med funktionsnedsättning som av olika skäl inte kommer till förskolan ska få stöd i sin språkutveckling. Vi är medvetna om att avsaknaden av statistik innebär att dessa barn inte syns, och att det sannolikt är skälet till att de faller bort i utredningens direktiv. Vi menar att det finns anledning att se över möjligheten till att samla in statistik över barn och unga med funktionsnedsättning, i syfte att stärka deras rättigheter.

¹ Tex Investing in our future: The Evidence Base on Preeschool Education. SRCD, Foundation for child development. 2013.

För barn inom våra målgrupper är språkutveckling givetvis viktig för att stärka förutsättningar integration, men också för att skapa goda förutsättningar för ett självständigt liv.

7 Uppsökande verksamhet för ökat deltagande i förskolan

7.4 Kommunen ska informera vårdnadshavare om förskolan genom uppsökande verksamhet

Riksförbundet DHB är positivt till förslaget att kommuner ska informera vårdnadshavare om förskolan genom uppsökande verksamhet. Vår uppfattning är att det är bra med hembesök till familjer där barnen inte är inskrivna eller inte kommer till förskolan. Utredningen hänvisar även till tidigare studier som visat positivt resultat, och vårt förbund har goda erfarenheter av de hemvägledare som fanns i Sverige så sent som på 90-talet i vissa regioner.

Hemvägledarens roll var att besöka familjer med barn med dövhet eller hörselskada i hemmet för att följa upp så att barnen och familjen fick rätt stöd.

Med hembesök bedömer vårt förbund att det bör finnas relativt goda möjligheter att fånga upp barn med funktionsnedsättning och därmed kunna stötta barnet och familjen utifrån barnets bästa. Hembesöken bör dock inte vara en kortvarig insats, utan det bör finnas utrymme för att, om det finns behov, de utförs under längre period som görs i Rinkeby med gott resultat².

Riksförbundet DHB delar utredningens uppfattning att regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att ta fram stöd och vägledning för hur arbetet med den uppsökande verksamheten kan bedrivas. Vårt förbund förordar ett stödmaterial framför allmänna råd.

När det gäller barn som saknar uppehållstillstånd är vårt förbund medveten om de svårigheter som det innebär för barnet. Till exempel genom frekventa flyttar mellan olika kommuner, men vi liksom utredningen, vill vi mycket starkt betona vikten av att Migrationsverket uppmanas ta ett större ansvar för att dessa barn får det stöd de har rätt till.

9 Obligatorisk förskola från 5 års ålder

9.2 Förskolan bör bli en del av det obligatoriska skolväsendet

Riksförbundet DHB instämmer med utredningen om att förskolan är en viktig grund för fortsatt lärande och att det därför är viktigt att alla barn deltar i förskoleverksamheten. Emellertid är steget till att införa en obligatorisk förskola för alla barn från 5 år måhända väl stort.

Förslaget innebär en omfattande förändring av skolväsendet och en kraftig begränsning i familjers självbestämmanderätt, vilket vi menar bör föregås av fördjupade resonemang och konsekvensanalyser vilket nu saknas i utredningen. I ett sådant förslag måste det även finnas ett närvarande perspektiv utifrån barn med funktionsnedsättning. Exempelvis saknar vi en

² SOU 2020:67 sid 128

diskussion om och konsekvensbeskrivning av utbildningsformerna grundsär- och specialskola, Därutöver anser vi att det behöver göras en grundlig utvärdering av vad den utökning av skolplikten som genomfördes 2018 har lett till. Därför ställer sig inte Riksförbundet DHB sig bakom utredningens förslag om obligatorisk förskola för alla barn från 5 år.

11 Kartläggning och förslag om kompetensutveckling

11.2.1 Brister i personalens kunskaper om flerspråkiga barns språkutveckling

Språkutveckling är grundläggande för att barns utveckling och lärande. Det handlar om att lära sig talad svenska och känna sig trygg i sitt modersmål om det är annat än svenska, men vårt förbund vill i detta sammanhang uppmärksamma vikten av att barnet har rätt till en språkutveckling på sina villkor. Det kan vara på teckenspråk, tecken till stöd och bildsystem. Vi vill påminna om den reviderade läroplanen för förskolan från 1 juli 2019 där rätten till svenskt teckenspråk stärks. Idag ska de barn som har behov av svenskt teckenspråk inte bara ska få tillgång till det i förskolan utan även möjlighet att få utveckla språket. Vi vill upprepa att språkutveckling givetvis viktig för att stärka förutsättningar integration, men också för att skapa goda förutsättningar för ett självständigt liv.

11.3.2 Statliga kompetensutvecklingsinsatser

Riksförbundet DHN ställer sig positivt till förslaget att förlänga Läslyftet. Däremot bedömer vi med hänsyn till att utredningen visar att det finns brister i förskollärarytbildningarna när det gäller att förmedla kunskap om barns språkutveckling, och i synnerhet barns andraspråksutveckling i svenska, att Läslyftet inte ska begränsas endast till vissa förskolor.

Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling (NCS) erbjuder en kostnadsfri utbildning som huvudmän kan ansöka om att få delta i. Under perioden 2017–2019 deltog 271 förskollärare i utbildning för språk-, läs- och skrivutvecklare i förskolan. Här bör en informationsinsats ske då det borde finnas en potential i öka antalet deltagare.

Riksförbundet DHB

Dag som ovan

Jan Höglund

Ordförande Riksförbundet DHB

